

HƏKƏRİ VƏ OXÇUÇAYLARININ İXTİOFAUNASI

Sara Əliyeva, Adil Əliyev

AMEA-nın Zoologiya İnstitutu

Ölkənin işğaldan azad edilmiş ərazisi Kiçik Qafqaz dağlarının zirvə, yamac və düzənliklərini əhatə edir. Ərazi çoxsaylı bulaqlarla, çaylarla, su anbarları və göllərlə zəngindir. Dağ çaylarının aşağı temperaturu, şəffaf və oksigenlə zəngin sularında rəngarəng fauna, o cümlədən qiymətli balıq faunası formalaşmışdır. Həmin su hövzələrində adətən forel balığı, xramulya, şirbit, zərdəpər, mursa və s. bu kimi qiymətli balıqlar gur inkişaf edir. Bununla belə, bölgənin su hövzələrinin hidrofaunası ya çox zəif öyrənilmiş, ya da heç öyrənilməmişdir. Haqqında söhbət açacağımız Həkəri çayı və Oxçuçayın ixtiofaunası 60-70 il bundan əvvəl Y.Əbdürrəhmanov tərəfindən öyrənilmişdir. Bölgənin ən böyük və ən sulu çaylarından olan Tərtərçay və onun əsasında tikilmiş Sərsəng su anbarının nəinki ixtiofaunası, eləcə də hidrofaunası (infuzorlardan başqa) müxtəlif səbəblərdən öyrənilməmişdir. Biz, bu məlumatda qısaca da olsa, təkcə Həkəri çayı və Oxçuçayın ixtiofaunasının üzərində dayanmağı planlaşdırdıq.

Həkəri çayı Arazın sol qolu olub, Laçın, Qubadlı və Zəngilan rayonları ərazilərindən axır. Uzunluğu 113 km, hövzəsinin sahəsi 2570 km²-dir. O, Kiçik Qafqazın Azərbaycan daxilində Tərtərçaydan (Bazarçayla birlikdə) sonra ikinci böyük çayıdır. Oxçuçay da Arazın sol qolu olub, Zəngilan rayonu ərazisindən axır. Uzunluğu 85 km, hövzəsinin sahəsi 1140 km²-dir. Ədəbiyyat məlumatlarında Həkəri çayında 12 növ balığın (Əbdürrəhmanov Y.Ə., 1966). Bəsitçay və Oxçuçayda isə 13 növ balığın: Qafqaz enlibaşı (*Leuciscus cephalus orientalis*), Kür altıağzı (*Chondrostoma cyri*), Araz xramulyası (*Varicorhinus capoeta sevangi* (*Capoeta sevangi*)), Kür şirbiti (*Barbus lacerta cyri* (*Luciobarbus cyri*)), zərdəpər (*Barbus capito* (*L.capito*)), mursa (*Barbus mursa* (*L.mursa*)), Qafqaz gümüşcəsi (*Alburnus charusini hohenackeri* (*Alburnus hohenackeri*)), Kür gümüşcəsi (*A.filippi*), şərq qıjovçusu (*A. (bipunctatus) eichwaldi*), Kür çıpaqçası (*Nemachilus brandti* (*Barbatula brandti*)), adi ilişgən (*Cobitis taenia satunini*), qızılı ilişgən (*Cobitis aurata* (*Sabanejewia aurata*)), qaraqaş (*Acanthalbarnus microlepis* (*Acanthobrama microlepis*)) yayıldığı qeyd edilmişdir (Мамедова С.А., Насиров А.М., 1975). Qeyd olunan növlər arasında Araz xramulyası, Qafqaz gümüşcəsi və şərq qıjovçusu çoxsaylı olmuşdur. II Qarabağ müharibəsindən sonra həmin ərazilərdə ixtiofaunanın müasir vəziyyətinin öyrənilməsi bu gün üçün aktual məsələdir.

Növbəti illərdə aparılacaq sistemli ixtioloji tədqiqatlarla Həkəri, Bərgüşad (Bazarçay) çaylarında və Oxçuçayda ixtiofaunanın müasir növ tərkibi müəyyənləşəcək, göstərilən çaylar üzrə müqayisəli analiz aparılacaq və təhlükə altında olan növlər barədə məlumatlar əldə ediləcəkdir. Əldə edilmiş məlumatlar əsasında növlərin ekoloji vəziyyətləri qiymətləndiriləcək, nadir və azsaylı növlər müəyyən edilərək onların qorunması üçün tədbirlər sistemi hazırlanacaqdır.